

TEMELJNI PRAVNI POJMI

PRAVNI RED

1. Kaj je pravo?

1. **naravni zakoni** samo izražajo delovanje naravnih sil; pojem naravnega zakona izključuje izjeme (nastop izjem bi bil samo navidezen in bi pomenil zgolj, da je bilo naše spoznanje o delovanju narave pomankljivo),
2. nimajo sankcije, ker je potrebujejo, saj jo nosijo v lastni brezizjemni samodejnosti
3. **družbeni zakoni** imajo za predmet družbeno pomembno ravnanje in vedenje ljudi, torej družbene medčloveške odnose;
4. od človeka kot bitja obdarjenega z voljo, terjajo določeno ravnanje in vedenje,
5. tu ni prirodne nujnosti, da bo tako ravnanje in vedenje tudi zares nastopilo; ali bo ali ne bo, je odvisno od tistega, na katerega se norma nanaša,
6. **pravna pravila** so tista **družbena pravila**, ki so za obstoj družbene ureditve tako pomembna, da jih sankcionira država s svojim monopolom fizičnega prisiljevanja (sredstva fizične prisile),
7. njihov najbolj značilen razpoznavni znak je dejstvo, da sankcije izvršuje država (moralne norme, ki so prav tako družbene norme, ne sankcionira država, ampak so sankcije neorganizirane: izobčenje,...),
8. značilnost pravne norme ni v njeni (drugačni) vsebini, temveč v policajevem pendreku (R.Kipling)
9. določeni medčloveški odnosi se po svoji naravi upirajo pravnemu urejanju (moralno področje, notranje človekovo mišljenje in naziranje, pogled na svet), saj se določeno notranje prepričanje in verovanje s sredstvi državnega prisiljevanja ne da izsiliti

1. Pojem in sestavine pravnega reda

2. v pojem pravnega reda sodijo pravne norme ali pravna pravila; to so pravila o vedenju in ravnanju v družbi,
2. v normativno sestavino pravnega reda sodijo po logičnem zaporedju najprej:
 10. **pravne norme**, torej pravila o pravno zapovedanem ali dopuščenem vedenju in ravnanju v družbi ter
 11. **pravni akti oz. pravna dejanja**, s katerimi se ustvarjajo pravna pravila ali s katerimi se taka pravila uporabljajo (le-te delimo na splošne in posamične),
 12. **pravna razmerja** - na podlagi pravnih norm in pravnih aktov stopajo pravni subjekti kot nosilci pravic in dolžnosti v določena pravna razmerja;
3. ves ta splet dejansko obstoječih pravnih norm, pravnih aktov in pravnih razmerij, ki se nenehno dinamično obnavlja in razvija, imenujemo pravni red.

PANOGE PRAVNEGA REDA

3. Ustavno pravo

4. pravni instituti, s katerimi so urejena temeljna vprašanja družbenoekonomske in politične ureditve (lastnine, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, državne ureditve itd),
5. ustavno pravo je pravna panoga, ki opredeljuje podlago celotnega pravnega reda in temeljnih pravil v določeni družbi,
6. poglavitni pravni vir je Ustava RS.

4. 5. Upravno pravo

7. pravne norme, ki urejajo položaj, vlogo, organizacijo in dejavnost državne uprave, delovanje upravnih organov ter razmerja med temi organi in državljani,
8. upravno-pravna so tista razmerja med upravo in drugimi subjekti, v katerih ima uprava vlogo oblasti,
9. upravno pravo obsega poleg t.i. materialnega prava tudi formalno upravno pravo oziroma upravni postopek, kjer gre za pravne norme, ki urejajo postopek, v katerem pristojni upravni organ odloča o neki določeni, konkretni upravni stvari.

6. Civilno pravo

10. tudi **zasebno pravo**,
11. predpisi, ki urejajo osebna in premoženjska razmerja med pravnimi subjekti na podlagi enakopravnosti,
12. nobena stranka ne nastopa kot nosilec oblasti, država ne nastopa kot oblast, ampak kot subjekt civilnopravnih premoženjskih pravic,
13. **Pravne veje civilnega prava**
 14. **stvarno pravo** (obravnavajo stvari kot predmet civilnopravnih razmerij, pravice neke osebe do drugih oseb glede določene stvari kot predmeta stvarnopravnih razmerij),
 15. **obligacijsko (obveznostno) pravo** (norme, ki urejajo obveznostnopravna razmerja med udeleženci teh razmerij, obveznostna razmerja se v glavnem ustanavljajo s pravnimi posli ali nastajajo neposredno na podlagi predpisa ali iz obveznosti povračila škode),
 16. **družinsko (rodbinsko) pravo** (ureja razmerja v zakonski in zunajzakonski skupnosti ter razmerje med starši in otroki),
 17. **dedno pravo** (pravne norme, s katerimi so urejena dednopravna razmerja, zlasti pravice dedičev do dedovanja stvari ali pravice zapustnika, na podlagi določenega dednega naslova (zakon ali oporoka))

Delovno pravo

7. pravne norme, ki urejajo pravni položaj delavcev in delodajalcev pri delovnih razmerjih,
8. urejajo se vprašanja sklenitve delovnega razmerja, delovnega časa, odmorov, počitkov in dopustov, osebnih dohodkov delavcev, izobraževanja, varstva pri delu in varstva pravic delavcev,
9. temeljne rešitve so opredeljene v ustavi in zakonih. V splošni aktih gospodarskih družb in drugih organizacij pa so v skladu z zakonom in kolektivnimi pogodbami določene tudi nekatere posamične in skupne pravice, obveznosti in odgovornosti, ki so z republiškimi predpisi in kolektivnimi pogodbami le načelno urejene.

10. Kazensko pravo

11. pravne norme, ki varujejo temeljne vrednote in koristi zgodovinsko dane družbe proti nevarnim napadom in ogrožitvam, s katerimi se zagotavlja varstvo človeka in drugih temeljnih družbenih vrednot,

12. zaradi najstrožjih pravnih sankcij korist varstva prostosti in pravne varnosti posameznikov terja posebna zagotovila, da se bodo sankcije uporabile samo v primerih, ko bo odgovornost storilcev zanesljivo ugotovljena in utemeljena,
13. varstvo se dosega tako, da se s pravnimi pravili določa, katera družbi nevarna dejanja so kazniva dejanja in se zanje predpisujejo kazni in druge kazenske sankcije, npr. zaporna kazen, pogojna obsodba, sodni opomin, varstveni ukrepi, vzgojni ukrepi,
14. pri določanju kaznivih dejanj in predpisovanju kazenskih sankcij se zagotavlja načelo zakonitosti (tako ne sme biti nikomur izrečena kazen ali druga kazenska sankcija za dejanje, ki ga zakon ni določil za kaznivo dejanje, še preden je bilo storjeno, in za katero z zakonom ni bila vnaprej določena kazen).

15. Gospodarsko pravo

18. **gospodarsko statusno pravo** (status gospodarskih subjektov),
19. **gospodarsko pogodbeno pravo** (gospodarski pravni posli) in
20. **druga razmerja subjektov gospodarskega prava na trgu**, torej tudi predpise o industrijski lastnini, varstvu potrošnikov in predpise o vrednostnih papirjih in o varstvu konkurence.